

MERIKE VARDJA

HARJUTA EESTI KEELE RIIGIEKSAMIKS

Tekstiõpetuse ülesandeid gümnaasiumile

MAURUS 2026

Hea õppija!

Meid ümbritsevad tekstid, me suhtleme tekstide abil. Tekstide ülesanne on vahendada sõnumeid. Üldisemas mõttes käsitatakse tänapäeval tekstidena peale sõnaliste ka pildilisi ja helilisi väljendusi ning mittekeelelisi nähtusi – kõike, mida saab lugeda ja tõlgendada, nagu joonised, fotod, maalid, skulptuurid, muusikateosed, filmid; eri märgisüsteemid, tehis- ja looduskeskkond jm.

Gümnaasiumi riikliku õppekava järgi tähendab keele- ja kirjanduspädevus oskust eri liiki tekste mõista, luua, analüüsida ja kriitiliselt hinnata. Hea keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ja toimetulekuks nii isiklikus kui ka avalikus elus.

Praktiline eesti keele oskus tähendab keele valdamist lugemisel, vastuvõetu vahendamisel, kirjutamisel, kõnelemisel ja kuulamisel. Lugemisoskuse arendamise avaram eesmärk on kujundada kriitilist teabekasutajat ja mõtlevat inimest, kes mõistab ja analüüsib erinevaid tekste, eristab tekstis olulist vähem olulisest ning sõnastab oma mõtted selgelt. Kirjutamisoskust arendatakse erineva eesmärgi ja ülesehitusega tekstide loomise kaudu, õppides viitama, tsiteerima, refereerima ning kirjutama nii alustekstide põhjal kui ka vabalt oma argumentidele ja näidetele toetudes. Kõikide keeleõpetuse põhioskuste keskmeks on (tervik)tekstid ja tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud. (GRÕK)

Sinu ees on ülesandekogu, mida võid kasutada gümnaasiumi eesti keele tundides lisamaterjalina õpitulemuste omandamisel ning eesti keele riigieksamiks valmistumisel. Samuti sobib see materjal iseseisvaks harjutamiseks enne riigieksamit. Ülesannete kogu on soovitatav kasutada kõigis gümnaasiumiklassides. Tööd võib näiteks planeerida nõnda, et lugemisülesandeid teha iseseisva tööna väljaspool tunde, aga kirjutamisülesandeid tunnis, arvestades et iga testi lugemisülesannete lahendamiseks kulub vähemalt kaks akadeemilist (45-minutilist) tundi, kirjutamisülesande lahendamiseks (mustand ja puhtand) umbes kolm akadeemilist tundi. (Eksami ülesehituse ja korralduse, kasutatavate ülesandetüüpide ja hindamiskriteeriumide kohta saad lähemalt lugeda eesti keele riigieksami eristuskirjast aadressilt harno.ee.)

Kogu sisaldab mitmekülgse valiku tekstiõpetuse ülesandeid – 20 harjutustesti. Iga harjutustest koosneb kolmest lugemis- ja ühest kirjutamisülesandest. Lugemisülesanded tuleb lahendada ühe või mitme alusteksti põhjal ja luua sidusad vastused. Alustekstid esindavad ilukirjandust, esseistikat, populaarteadust ja publitsistikat, samuti jooniseid (nt diagramme, graafikuid). Lugemisülesanded arendavad analüüsioskust ning hõlmavad väidete esitamist, näidete toomist, põhjendamist, võrdlemist, järeldamist, üldistamist ja mõnikord oma seisukoha väljendamist. Kogu lõpus on toodud kõigi lugemisülesannete võimalikud vastused, mille järgi saad kontrollida oma vastuste õigsust ja sobivust.

Kirjutamisülesande lahendamisel võid toetuda alustekstidele, neid refereerida või tsiteerida, kuid arvesta, et alustekstide kasutamisega ei või liialdada. Arutlev tekst (kirjand) peab koosnema eelkõige oma arutlusest. Arutleva teksti (kirjandi) loomine tähendab kirjutamisülesandest lähtudes probleemi(de) püstitamist, oma väidete esitamist, nende põhjendamist, asjakohaste näidete toomist ning järelduste ja üldistuste tegemist. Näited too ülesandes ette antud valdkondadest, millele võid soovi korral lisada näiteid enda valitud valdkonnast. Kirjutamisülesannete lahendamiseks võta eraldi lehed või vihik (hoia need alles, nii et saaksid hiljemgi oma töid lugeda ja analüüsida).

Kasuta ülesannete lahendamisel õigekeelsussõnaraamatut (ÕSi). ÕSi oskuslik kasutamine aitab vältida õigekeelsusvigu, kuid ÕSist võib ühtlasi leida sõnade tähendusi. Sõnade ja mõistete seletusi vaata ka ülesandekogust tekstide järelt. Nii sisulisi (teksti autori tehtud) kui ka vormilisi katkestusi (nt tsitaatide esitamisel tehtud väljajätud) on tähistatud mõttepunktidega ehk kolme punktiga. ÕSi kõrval harju kasutama Sõnaveebi jm sõnaraamatuid ning EKI teatmikku.

Jõudu ja edu Sulle õpitulemuste omandamisel ning eksamiks valmistumisel!

Autor

SISUKORD

Harjutustest 1	4
Harjutustest 2	8
Harjutustest 3	12
Harjutustest 4	16
Harjutustest 5	20
Harjutustest 6	24
Harjutustest 7	28
Harjutustest 8	32
Harjutustest 9	37
Harjutustest 10	41
Harjutustest 11	47
Harjutustest 12	51
Harjutustest 13	56
Harjutustest 14	61
Harjutustest 15	66
Harjutustest 16	70
Harjutustest 17	75
Harjutustest 18	79
Harjutustest 19	84
Harjutustest 20	89
Lugemisülesannete võimalikud vastused	93
Kasutatud allikad	117

HARJUTUSTEST 1

LUGEMISÜLESANDED

Loe läbi Leena Krohni novell „Esiklapse sõrmed“ („Matemaatilised olendid ehk jagatud unenäod“, soome keelest tõlkinud Asta Põldmäe, 2008) ja lahenda selle põhjal ülesanded. Iga vastuse oodatav pikkus on 50–100 sõna. (40 punkti)

1. Millal ja kus on tehtud foto, mida minajutustaja kirjeldab? Keda on fotol kujutatud ja mis on neist inimestest praeguseks (jutustamise hetkeks) saanud? (10 punkti)
2. Kuidas asetab pere esiklaps pildistamise hetkel oma sõrmed? Põhjenda tekstile tuginedes, miks ta nii tegi. Järelda teksti põhjal, mida tähendab, et poisi sõrmed on pildilt välja jäänud. Järelda teksti põhjal, mida tähendab, et „hiljem inimene enam ei keskendu kogemisele, vaid sellele, mida ta on juba kogenud ja mida ta varsti kogeb“. (15 punkti)
3. Fotol oleva esiklapse nähtamatud sõrmed on minajutustajale tähtsad. Kuidas ta poisi tehtud märki tõlgendab? Sõnasta tekstist lähtudes 4 tõlgendust. (15 punkti)

KIRJUTAMISÜLESANNE

Kirjuta umbes 400-sõnaline arutlev kirjand, milles analüüsid, miks on inimesel vaja oma identiteeti mõista. Too näiteid kirjandusest ja/või filmikunstist ja/või teatrikunstist ja/või ajaloost ja/või tänapäevast. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Arutledes võid toetuda alustekstidele (kirjutamisülesande tsitaadid, lugemisülesannete tekst).

Kirjanik ja semiootik Valdur Mikita on kirjutanud: „Niikaua, kuni eksisteerime rahvana, on kusagil alles ka meie unistus ühest imelisest kodust. Sellisest, kus oleme kõik koos, lapsed, vanemad ja kogu hämarusse kalduv suguvõsa, kauged esivanemad ja tulevikurahvas, haldjad ja inimesed. Kõik on kohal. Koduõu on pöörlev tõlketrummel, aja muundur, mis annab asjadele erilise tähenduse.“ („Mõtterändur“, 2022)

Psühholoogiadoktor Merle Parmak on kirjutanud: „Inimestel on kombeks iga päev iseendast huvituda. Identiteedi-küsimus kerkib päevakorda enamasti siis, kui midagi läheb korrast ära – kui inimese elust kaob mingi roll või raamistik, mis on moodustanud tema enesetunnetusliku selgroo. Vaid seni, kuni arvame teadvat, kes me oleme, suudame põhjendada oma otsuseid, tegemisi ja tegemata jätmisi. Me teame, mis on õige ja vale, mis on hea ja halb. Olles seotud väärtushoiakute ja veendumustega on identiteet eksistentsiks oluline ja vajalik. Teadmine, kes sa oled, annab mõtte ja tähenduse igale elatud hetkele. Minevikusündmused integreeritakse olevikku ja nende põhjal tehakse tulevikku puudutavaid otsuseid.“ („Mõtisklus identiteedist“, Sirp, 06.09.2012)

Leena Krohn
Esiklapse sõrmed
(soome keelest tõlkinud Asta Põldmäe)

See foto on kaotsi läinud. Praegu, kui ma sellest jutustan, ei vaata ma albumit, vaid silmitsen üksnes oma mälu pilti. See on perekonnapiilt ja ma tean, et see on võetud Helsingis Bulevardi 19 asuvas korteris aastal 1908.